

СТАНОВИЩЕ

На дисертационен труд
МИНИМАЛНО ИНВАЗИВЕН РАЗШИРЕН ОРБИТАЛЕН ДОСТЪП ПРИ ИНТРАОРБИТАЛНА И
ИНТРАКРАНИАЛНА ПАТОЛОГИЯ

за присъждане на образователната и научната степен „доктор“ по научна специалност
неврохирургия в област на висшето образование 7. Здравеопазване и спорт,
професионално направление 7. 1. едицина, докторска програма „ неврохирургия , на
основани на чл. 4. от ЗР СРБ, чл.31 от ППЗРАСРБ ,чл .29 от
Правилника за развитието на академичния състав на „ Аджибадем СитиКлиник УМБАЛ
Токуда ЕАД и Решение на научния съвет/ Протокол 43 /29. 09. 2022 г./

Автор на дисертацията: **Д-р Лили Наскова Лалева**

Научен ръководител: Доц. д-р Владимир Стефанов Наков

Автор на становището: **Проф. д-р Христо Желязков, д.м.,**

Началник клиника по неврохирургия, УМБАЛ „Св. Георги“ гр. Пловдив,

Назначен за външен член на научното жури със заповед (15-03-393# I/1 . II .2022 г./

Кратки биографични данни за докторанта: Л-р Лили Наскова Лалева е родена на 29.юли 1985 г. в София. През 2010 г. завършва висше медицинско образование в МУ-София с отличен успех и спечел ни стипендии. През 2017 г. придобива специалност по неврохирургия. През 2016 г. придобива магистърска степен по здравен мениджмънт. От май 2011 г. назначена в Клиниката по неврохирургия на Аджибадем Сити Клиник МБАЛ Токуда. Д-р Лалева има реализирани 13 клинични стажа в Италия, Япония, Испания, германия и Дания. Освен това има 23 участия в образователни курсове и семинари в България, Италия, Германия, Дания, Англия, Франция Румъния и Гърция . Владее на високо ниво В1 - испански и на ниво В2 - английски, италиански и немски. Член е на Българското дружество по неврохирургия, член е на EANS и на ESMINT / European society of minimally invasive neurological Therapy/. Д-р Лалева има спечелени награди - стипендии на БЛС и на EANS ; Награда „Млад медик на вестник Стандарт“; награда на Ротари клуб , награда на МУ София на името на акад. Асен Златаров; Награда на фондация Еврика. Има 26 публикации в реферирани списания и 56 участия в Български и международни конференции.

Значимост на темата: Хирургичнит достъпи към черепната основа са усъвършенствани непрекъснато от зората на първите неврохирургични интервенции. По този дълъг път птерионалния достъп се е превърнал в метод на избор за всички владеещи тази хирургия. Разширяван то на този достъп обикновено включва премахване на различно голяма част от крилото на сфеноидната кост , което обаче в предната и част представлява

задната стена на орбитата. Това е родило идеята за използването на орбитален достъп към същите интракраниални зони. Латералната орбитотомия е наложен в практиката достъп, но напредъкът на неврохирургичната техника, въвеждането на мининвазивни техники – микроскопски и ендоскопски създават предизвикателства за усъвършестване приложението му, определяне на правилни индикации и търсенето на нови интракраниални анатомични коридори. Тези предизвикателства са приети и по блестящ начин разработени в настоящата дисертация.

Структура на дисертацията: Дисертационният труд на д-р Лалева е представен на 158 страници. Оформен е правилно според изискванията и е написан с необходимата академичност на изразните средства. Съдържа: Въведение и литературен обзор- 14 страници ; Цел и задачи-2 стр.; Материали и методи- 16 стр.; Резултати – 61 стр. , представени в 2 раздела, ; Обсъждане – 37 стр., представено в аналогични на резултатите раздела; Изводи и Приноси- 3 стр.; Библиография- 14 стр. Дисертацията е онагледена с 32 фигури/ които включват 8 авторски илюстрации / , 6 таблици и 10 схеми..

Литературен обзор: Литературният обзор е задълбочен, като се разглежда в исторически план еволюцията на латералната орбитотомия в анатомичен и клиничен аспект, мининвазивните достъпи и въвеждането на новите технически възможности - микрохирургия, ендоскопски техники, невронавигация. От този обзор много адекватно са изведени актуалните проблеми в приложението на този достъп – малкия брой проучвания, неуточнени индикации, липсата на критерии за оценка на резултатите, липсата на детайли в техническото изпълнение.

Цел и задачи: Поставената цел е „Да проучи и опише анатомично и клинично приложението на разширен латерален орбитален достъп като минимално инвазивен антеролатерален достъп в неврохирургичната практика при оперативни интервенции за туморна и съдова интракраниална патология „. Поставени са 7 задачи съответстващи на поставената цел и на посочените актуални проблеми в приложението на разширената латерална орбитотомия.

Материал и методи: *Анатомичното проучване* е проведено в лаборатория за неврохирургична анатомия в Барселона върху три кадавъра – общо 6 достъпа.

Клиничното проучване е извършено в периода декември 2016-октомври 2020 година в Клиниката по неврохирургия към Аджибадем Сити Клиник УМБАЛ Токуда и включва 42 пациенти оперирани посредством разширен латерален орбитален достъп- групирани в подгрупи – 21 пациента оперирани по повод на аневризми на предното мозъчно кръвообращение ; 17 пациента – с туморна патология / 15 с менингиом на предна и средна черепна ямка/ и 4 пациенти с орбитална патология.

Проучена е *контролна група* от 116 пациенти оперирани с друг антеролатерален достъп- 65 с патология на предното мозъчно кръвообращение и 53 - с туморна патология. Използвани са ясни критерии за селекция, представени са качествени и количествени показатели за оценка на резултатите. Използвани са клинични диагностични методи ,неврообразни методи и статистически анализ с конкретен софтуерен пакет.

Резултати : Резултатите следват стриктно предварително зададения начин на провеждане и организация на проучването. Изложението на резултатите е в два раздела – описания на *анатомичното изследване* и на резултатите на *клиничното изследване* представени изчерпателно в таблици и фигури с

подробно описание на количествени и качествени параметри за оценка на клиничната картина, хирургичния достъп, ранни и късни резултати, усложнения, болничен престой и козметичен резултат. Според мен много висока оценка заслужават търсените и описани подробно хирургични коридори към интракраниални структури : антеромедиален екстрадурален коридор към предния клиноиден израстък- оптичен форамен, оптичен нерв, вътрешна сънна артерия; петрозомедиален екстрадурален коридор-латерална стена на кавернозния синус; заден екстрадурален коридор – към мекеловата кухина и върха петрозната кост ; каудален екстрадурален коридор- към инфратемпоралната и птеригопалатинната ямка.

Всички пациенти са проследявани клинично и чрез образни изследвания за период от 6 месеца до 3 години..

Дискусия : Дискусията следва и се позовава на представените резултати и сравнение с литературните източници като отново е разделена на две части - касаещи анатомичното изследване и клиничното изследване. Анатомичната дискусия ясно показва съвременната тенденция за утвърждаване и усъвършенстване на трансорбиталните достъпи. В клиничния раздел данните от проучването са сравнени с тези от контролната група . Чрез статистически анализ е доказана липсата на статистически значима разлика от приложението на разширената латерална орбитотомия по отношение на показателите интраоперативно време, непосредствени постоперативни усложнения, късни постоперативни усложнения , продължителността на болничния престой и козметичния резултат.

Д-р Лалева сравнява собствените резултати с резултати от публикации в последните години в таблица , която показва пълна съпоставимост на авторовите параметри с тези на научната литература.

Базирайки се на представения доказателствен материал са предложени ясни индикации и контраиндикации за приложението на разширената латерална орбитотомия и препоръчва избор на техника съобразен с лезията, рисковете от кървене, опита на екипа и оборудването на операционната.

Изводи и приноси : дисертантът представя 8 извода , които съответстват на поставените задачи и на доказателствата изведени в собствените проучвания и дискусията.

Посочени са 8 приноса: два - с научно-теоретичен характер ; два - методичен характер и четири с научно -приложен характер. Позволявам си да дам изключително висока оценка на методичните и приложните приноси на представеното научно проучване.

Библиография : Библиографската справка включва **249** заглавия, от които **11** български и **138** на чуждестранни автори и авторски колективи.

Публикации: Докторантът има общо 7 пълнотекстови публикации във връзка с дисертационния труд. От тях три са в реферирани списания с международни база данни .

Заключение:

Дисертационният труд *съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката* и отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за

прилагане на ЗРАСРБ и Правилника за развитието на академичния състав на „Аджибадем Сити Клиник УМБАЛ Токуда“.

Дисертационният труд показва, че докторантът **притежава** теоретични знания и професионални умения по научна специалност неврохирургия, като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено в дисертационния труд и автореферата и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен ‘доктор’** на Д-р Лили Наскова Лалева в докторска програма по неврохирургия.

12.12. 2022 г.

Пловдив

Изготвил становището :

Проф. Христо Богданов Желязков, дм